

possumus, non solum esse possibile homini aliquod bonum interdum facere, sed etiam semper bene operari, vitando simpliciter omnia peccata, præsertim mortalia. Hoc a nobis nunc traditur de potestate absoluta, ita ut gratiam includat. Et ita est certissima conclusio quoad constantem boni operationem, vitando saltem mortalia peccata. Est enim satis clare definita in dicto Conc. Trid., sess. 6, canon. 16, 18 et 22, et probatur infra tractando de perseverantia justorum. Unde sic concluditur ratio, nam certum est posse Deum justificare hominem lapsum, priusquam per proprium actum peccet, ut de facto sanctificat infantes omnes qui baptizantur; potest etiam hominem semel justificatum perpetuo in gratia sua conservare; ergo potest facere ut semper bene operetur, quantum necesse est ad conservandam gratiam; ergo ad non peccandum mortaliter. De continuo autem modo bene operandi, vitando etiam omnia venialia, licet sit certum esse possibile ex gratia, absolute loquendo, nihilominus etiam est certum, secundum legem ordinariam, non esse simpliciter possibile sine speciali privilegio; utrumque enim definit dictum Concilium supra can. 23, et infra late lib. 8 tractabitur. Nunc enim solum ostendere volumus, in toto hoc genere operationis, non esse repugnantiam simpliciter, ac subinde per aliquas vires gratiæ esse possibile, sive illæ vires conferantur aliquibus, vel ex lege communi, vel ex privilegio, sive neutro modo dentur.

8. Quod autem id non repugnet, probant rationes factæ in priori assertionem cum proportionem applicatæ. Quibus addimus, posse Deum sanare hominem lapsum non solum a culpa, sed etiam ab infirmitate fomitis, tollendo illum, vel impediendo omnes concupiscentiæ motus rationem prævenientes. Quid enim repugnat? Imo id jam fecisse in beatissima Virgine in secundo tomo tertiæ partis ostendimus; ergo saltem hoc modo potest homo lapsus semper bene operari sine ullo lapsu actuali, etiam levi, ut de beatissima etiam Virgine tenet Ecclesia. An vero fieri possit ut, non ablato vel impedito fomite, homo innocenter vivat, etiam quoad carentiam venialis peccati disputari posset, et infra suo loco tractabitur. Nunc breviter dico id non ita repugnare, quin per potentiam divinæ gratiæ fieri possit, quia nulla implicatio contradictionis ostendi potest. Nihilominus tamen non credimus id esse factum, neque esse satis consentaneum rebus ipsis, aut suavi provi-

dentia Dei, quia difficillimum est voluntatem et rationem præveniri ab inordinatis concupiscentiæ motibus, et nihilominus ita semper et continue resistere, ut nunquam vel leviter labatur, neque deliberate, neque per aliquam surreptionem, et ideo si Deus vult hanc vim bene et constanter operandi homini lapso conferre, id facit impediendo, vel auferendo fomitem.

9. *Ad fundamenta hæreticorum in numero primo.* — *Ad primum ex Scriptura.* — Ad primum testimonium, respondetur Sapientem non dixisse nullum esse justum qui non semper peccet, sed qui non peccet, utique interdum, aut sæpius, sicut alibi scriptum est: *Septies in die cadit justus*, Proverborum 24; et alibi: *Non est justus qui non peccet*, 3 Reg. 8, 2 Paralip. 6; vel sicut dicitur: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*, Psal. 141; vel sicut ait Joannes: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, etc.*, 1 canonic., capitulo primo. Quæ omnia solum significant nullum esse qui non aliquando et sæpius peccet, interdum graviter, interdum leviter; inde vero non fit ut in omnibus operibus peccet. Nec etiam sequitur quin per gratiam Dei possit fieri, ut homo in hoc statu naturæ lapsæ nunquam peccet, licet sine speciali privilegio nemini de facto id concedatur.

10. *Locus Psalmi decimi tertii late explicatur, cum expositione etiam Augustini.* — *Ad secundum fundamentum ex Patribus.* — Ad testimonium Psal. 13, particulam illam, *Non est usque ad unum*, Augustinus exponit, id est, *præter unum Christum*: et ita videri potest locus difficilior, quia exceptio firmat regulam in contrarium. Sed illa posita expositione, adhuc dici posset non esse sermonem de actibus, sed de personis, quia nullus est qui bonum integre faciat, et qui non sæpius peccet, juxta priorem interpretationem. Quæ regula, quantumvis universalis, nunquam excludit speciale privilegium. Nam Christus non ex privilegio, sed natura sua exemptus est ab illa regula, et ideo illa exceptio non excluderet aliam de speciali privilegio. Verumtamen licet doctrina sit vera, non est sensus Davidis; sed sensus est, *non est neque unus*; hæc enim est proprietas sermonis hebraici, ut notant Genebrar. et Jansen., et contextus ipse postulat. Nihilominus tamen etiam in hoc sensu verum est illa verba, *non est qui faciat bonum*, non intelligi de omnibus et singulis actibus, sed de personis, id est, non est qui faciat bonum, id est justitiam, ita ut sit vere justus. Sic autem potest illa exaggeratio in-

telligi per hyperbolem, ad significantum rarissimos fuisse justos. Sicut Genes. 6 dicitur: *Omnis quippe caro corruperat viam suam*; et tamen Noe familia justorum erat. Addo etiam non loqui Davidem de omnibus hominibus, sed de stultis et impiis dicentibus in corde suo: Non est Deus; vel existimatione, ut athei; vel opere et affectu, ut impii et iniquissimi, de quibus in toto illo Psalmo loquitur, ut Basiliius, Theodoretus et alii exponunt. Ad secundum fundamentum ex Patribus, dicendum eos tantum velle justitiam apud humanum iudicium puram, sæpe talem non esse apud divinum, vel in se, quia re vera pura non est, vel in ordine ad finem supernaturalem, cum sit humanis tantum viribus exercita.

11. *Ad tertium fundamentum ex ratione.* — Ad rationem, respondetur integritatem naturæ non esse necessariam ad bonum aliquod opus faciendum, quod nulla circumstantia vitietur. Nam imprimis præceptum illud conservandi justitiam originalem in nobis vane et sine fundamento fingitur; imo neque in ipso Adamo fuit distinctum ab aliis præceptis, et præsertim ab illo quo prohibebatur comedere de ligno scientiæ, sub tali comminatione, vel a lege charitatis, qua tenebatur, et diligere Deum super omnia, et habere curam salutis suæ et suæ posteritatis. Postquam vero illa integritas per Adæ peccatum amissa est, neque carentia ejus imputatur nobis ad specialem culpam, præter originalem contractam ex peccato Adæ, ut fuit peccatum capitis, quod fuit solum peccatum edendi de ligno vitæ; neque etiam tenemur speciali præcepto ad recuperandum illum statum, seu naturæ integritatem, id enim non est in manu nostra, et præceptum non datur de re impossibili, neque ratio ulla, vel testimonium, aut vestigium talis obligationis dari potest: unde Christus Dominus, Matth. 19, simpliciter dixit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, utique omnia, quia *qui in uno offendit, factus est omnium reus*: ergo non censuit esse nunc præceptum redeundi ad statum innocentiae, alias vel dixisset viam salutis esse impossibilem, aut falso dixisset necessarium esse servare omnia mandata ad salutem consequendam.

12. *Secunda ratio exponitur.* — *Probatio de dilectione Dei solvitur.* — Ad primam ergo probationem illius præcepti, quod in consequentia argumenti dari inferebatur, nego habuisse homines omnes in statu integræ naturæ hujusmodi præceptum speciale, quia in se non ha-

buerunt, cum in illo statu non fuerint, neque in Adamo, ut declaravi; et licet habuissent illud in Adamo, fuisset tantum negativum, scilicet, nihil agendi, quo illum statum perderent; illo autem semel amisso, jam non potest obligare præceptum negativum, quia materia ejus non extat, et ad præteritum non est potentia. Neque affirmativum datur recuperandi illum statum in hac vita, vel aliquid agendi pro illo acquirendo, quia totum hoc impossibile est et alienum ab ordinatione divina. Ad secundam probationem negatur antecedens, est enim hæreticum, quia præcepta non dantur de motibus non liberis, ut tales sunt: sensum ergo præcepti, *Non concupisces*, explicavit Sapiens, Ecclesiast. 18, dicens: *Post concupiscentias tuas ne eas*, ut notavit Augustinus, lib. 1 contra Julian., cap. 3, dicens inutile fuisse futurum Sapientis consilium, *Si jam quisque reus est, quod tumultuantes, et ad malum trahere nitentes sentit concupiscentias*. Eodemque modo exposuit Paulus ad Rom. 6, dicens: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore ad obediendum concupiscentiis ejus*; ut exposuit idem Augustinus, lib. 1 de Nuptiis, cap. 26; et æquivalent verba Petri, 1, cap. 2: *Obsecro vos abstinere a carnalibus desideriis*, ut notavit Clemens Alexand., lib. 3 Stromat., cap. 6. Accedit quod non semper neque omnibus momentis motus concupiscentiæ insurgunt, ideoque etiamsi mali essent, dum actu infestant et turbant, posset homo interdum bene operari, dum quiescunt. Similiter respondetur ad tertiam probationem de dilectione Dei super omnia, primo, falsum esse non posse hominem lapsum in hac vita diligere Deum super omnia, cum hoc ei præcipiatur, et ad veram justitiam sit necessarium, quam homo in hac vita obtinere potest, ut infra dicitur. Unde David, Psalm. 118, beatos vocat omnes qui in toto corde suo exquirunt Deum; et Ezechias de hoc laudatur, Isai. 31; et Joannes, 1 canonic., cap. 2, ait: *Qui servat verbum ejus, vere in hoc charitas Dei perfecta est*. Et idem supponit Christus, Joann. 14 et 15, et Paulus, 1 Corinth. 13, et passim in Scriptura traditur, et infra ostendetur, saltem per gratiam Dei posse hanc dilectionem haberi. Addimus vero nunc, etiam sine tali dilectione posse interdum esse opera bona, ut de peccatore et infideli mox dicemus.

13. *Hæreticorum illatio falsa.* — Ad illationem autem hæreticorum, dicitur tam falsum esse consequens, quantum est antecedens. Nam, licet homo non sit liber ad non sentien-

dum concupiscentiæ motus, potest esse liber ad non peccandum, quia est liber ad non consentiendum illis, et secluso aliquo consensu illi non sunt peccata. Et quamvis interdum operetur homo, instante et repugnante concupiscentiæ motu, non ideo peccat, imo fortasse plus meretur et melius operatur, quia inordinatam concupiscentiam vincit ac superat. Nec propterea impeditur quin actu possit diligere Deum super omnia, quia hic amor non postulat ut hos motus non sentiamus, sed ut illis non consentiamus, ideoque potius ex tali amore provenit ut homo resistat concupiscentiæ, etiamsi omnino illam cohibere non possit ne motum aliquem inordinatum exerceat. Neque etiam ex tali motu, licet actu infestet, sequitur necessario prava circumstantia in opere de se bono, quia voluntas pro sua libertate, et præsertim cum divina gratia, potest nullam talem circumstantiam admittit; imo interdum majori conatu et puriori intentione operari. Et quanquam interdum remissior sit operatio, non ideo fit mala, cum non teneamur cum certa quadam animi contentione operari. Igitur talis concupiscentiæ motus non potest alium bonum actum inficere; tum quia non est circumstantia ejus, sed tantum concomitanter se habet; tum etiam quia non est voluntarius, ut supponitur.

## CAPUT IV.

UTRUM AD OMNE BONUM OPUS MORALE SIT NECESSARIA GRATIA SANCTIFICANS, ET CONSEQUENTER AN EXISTENS IN STATU PECCATI MORTALIS POSSIT INTERDUM BENE MORALITER OPERARI.

1. *Aperitur questio.* — Cum dictum sit lapsum hominem posse interdum bene moraliter operari, declarandum superest quibus viribus id possit, vel quam necessaria sit gratia ad hujusmodi opus, quæ controversia his temporibus valde disceptata et agitata est, et ideo diligentius est tractanda; incipimusque a statu naturæ lapsæ, tanquam nobis notiori, postea vero ad cæteros status doctrinam accommodabimus. Loquimurque non de collectione bonorum actuum, nec de continuatione illorum sine defectu, nec de omnibus et singulis actibus etiam perfectissimis, sed tantum indefinite, an saltem aliquis actus bonus, etiam minimus, virtutis saltem acquisitæ, possit a peccatore fieri, vel e contrario universalis sit quæstio, distributio autem cadat super gratiæ necessitatem,

scilicet, an gratia sit necessaria ad omnia et singula opera bona, etiam minima et naturalis ordinis, quæ nunc moralia simpliciter vocamus. Denique in hoc capite specialiter tractamus de gratia sanctificante, de aliis vero donis, vel gratiæ auxiliis dicemus in sequentibus.

2. *Hæreticorum error cum suis fundamentis in questione præsentis.* — Hæretici ergo superiori capite allegati, qui negant posse hominem lapsum aliquid boni operari, a fortiori id ipsum dicunt de homine lapso, et in statu peccati existente. Nam de illo non solum dicunt semper peccare, sed etiam peccatum semper illi imputari. Procedunt autem in suis principiis erroneis, putant enim hominem justificari per solam fidem particularem, qua credit firmiter sibi non imputari peccata, et solam incredulitatem huic fidei contrariam putant esse peccatum, ita ut imputetur; et ideo consequenter dicunt hominem, si sit in statu peccati, necessario carere illa fide, et consequenter omnia ejus opera, quæ mala esse supponunt, illi etiam imputari. Nec aliam rationem novam habent ad hoc commentum asserendum. Illa vero duo fundamenta hæretica sunt, et stultissima. Nam primum de malitia omnium operum moralium hominis lapsi jam reprobatum est. Aliud vero de fide particulari, et non imputatione peccatorum, postea confutandum est, et ideo nulla ratio eorum superest, quam proponamus.

3. *Item Hus error refertur in Concilio Constantiensi.* — Aliter docuit hunc errorem Joan. Hus, dicens omnia opera peccatoris esse peccata, quia peccatum in operante manens omnia ejus opera maculat. Ita refertur in Concilio Constantiensi, sess. 15, estque art. 16 illius, et cum aliis articulis damnatur. Afferturque solent ad confirmationem hujus erroris duo præcipue Scripturæ testimonia. Unum est Isai. 4: *Quo mihi multitudinem victimarum, etc.* Et infra: *Ne offeratis ultra sacrificium frustra, incensum abominatio est mihi, usque ad illud: Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam, manus enim vestrae sanguine plene sunt, ubi Deus has omnes operationes de se bonas detestatur, solum quia a peccatoribus etiam fidelibus fiebant. Aliud testimonium est Matt. 7: Non potest arbor mala bonos fructus facere; nam voluntas a Deo aversa mala arbor est; ergo non potest facere fructum bonæ operationis.*

4. *Idem error attribuitur quibusdam Catholicis.* — Ex scholasticis antiquis, refertur pro hac sententia Dion. Cisterciens. a Vega, lib. 1 in Trident., cap. 21; tribuit enim illi, quod

dixerit nullum præceptum posse impleri ab homine in peccato mortali existente. Non tamen designat locum, nec ego invenio. Quin potius, idem Dion., in 2, dist. 25, quæst. 1, art. 2, refert opinionem cujusdam Bravardini, qui dixit quemlibet actum deliberatum voluntatis create existentis in peccato mortali, esse malum, eamque impugnat. Pro illa tamen sententia pugnat vehementer Catharin., in cap. 3 Gen., circa verba illa: *Adam, ubi es?* quatenus contendit non posse actum esse moraliter bonum, nisi et ab habitu virtutis procedat, et in Deum super omnia dilectum ab ipsomet operante referatur, vel actu, vel virtute; et his duabus rationibus maxime sententiam illam confirmat, nimirum, quia existens in peccato mortali, nunquam potest operari propter finem debitum. Tenetur enim referre omnia opera sua in Deum super omnia dilectum, quod in eo statu facere non potest, cum Deum non ita diligat. Item quia tenetur operari ex habitu virtutis, et ideo si actus non a virtute eliciatur, non erit absolute bonus, seu virtuosus, quia caret perfectione sibi debita. Assumptum probat, quia homo ab initio sic conditus fuit, ut justitiam habere posset, et deberet, et consequenter ex illa operari: unde, sicut homo nunc nascitur in peccato, quia caret justitia quam habere deberet, ita quoties sine justitia operatur, licet bonum videatur operari, peccaminose operatur, quia non sicut debet operatur.

5. *Baius ad eundem errorem accedit.* — Ad hanc sententiam accessit Michael Baius; nam inter ejus articulos in Bulla Pii V, 35 est: *Omne quod agit peccator, aut servus peccati, peccatum est.* Item, in propositione 50 et 51, dicit motus concupiscentiæ etiam involuntarios esse peccata, et in 74 addit in homine etiam renato, et in peccatum lapso, concupiscentiam esse peccatum; et in 75 ait eundem motum esse transgressionem legis: *Non concupisces.* Et in 40 addit: *Peccator in omnibus suis actibus servit dominanti cupiditati.* Quibus omnibus propositionibus recte perpen-sis, et inter se collatis, aperte constat Baium in hoc puncto non differre ab hæreticis. Accedit altera ejus propositio, quæ est 38, et sic habet: *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur, aut laudabilis charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa Deus amatur.* Quæ videtur esse basis ejus doctrinæ totius: nam, subsumendo peccatorem non diligere Deum illa laudabili cha-

ritate, plane sequitur eum semper operari prava, quia omnis hominis operatio est ex aliquo amore; ergo in peccatore est ex vitiosa cupiditate a Joanne reprehensa; ergo est peccatum. Advertendum autem ulterius est hunc auctorem habere aliam sententiam singularem, scilicet, posse interdum hominem habere veram gratiam et charitatem infusam, et nihilominus simul esse in peccato, ut habet in proposit. 30, 31, 32, 71, etc. Ratio ergo illa maxime habet locum in peccatore carente charitate; quid vero senserit de hominibus charitatem habentibus, dicam in sequentibus.

6. *Prima propositio catholica.* — Veritas ergo catholica in duabus propositionibus consistit. Prima est: homo existens in peccato mortali potest habere multos actus bonos, qui nullo modo peccata sint. Quæ assertio nunc ponitur abstrahendo ab actibus factis per auxilium gratiæ, vel sine illo. Et sic conclusio est de fide definita in Concilio Tridentino, session. 6, can. 7, ubi anathemate ferit dicentes omnia opera, quæ ante justificationem sunt, esse peccata. Nam ante justificationem homo in peccato existit, quia vel in peccato est conceptus, si nondum ab originali justificatus est, vel in peccato actuali, seu habituali perseverat, si justitiam baptismalem amisit, et iterum justificatus non est: neutrum enim peccatum tollitur, nisi per justificationem, ut idem Concilium ibidem docet, cap. 7, et session. 5. Posset autem quis fugere, dicendo Concilium non definire talia opera esse posse bona, sed tantum non omnia esse peccata, quod esset verum, si aliqua essent indifferentia, licet non omnia essent bona. At hoc alienum est a mente Concilii, sed loquitur juxta communem sensum, in quo non dicitur de aliquo opere non esse peccatum, nisi quando bonum est, quia moraliter non habetur ratio operum indifferentium, quæ in individuo vel nulla vel rara sunt. Eo vel maxime quod id maxime dicit Concilium propter dispositiones ad gratiam, quas bonas esse oportet, et in eodem sensu de illis statim definit, non peccari in illis propter vehementiorem conatum, cum tamen cap. 7 docuisset tales dispositiones esse bonas, et quo ferventiores sunt, magis prodesse. Quod iterum docet session. 14, cap. 4, et canon. 5. Idemque sumitur ex Concilio Arausicano, capite quarto, quinto et sequentibus, ubi docet initium bonæ voluntatis, et alios bonos affectus, quibus homo paulatim ad justitiam perducitur, esse Spiritus Sancti dona, et ex Spiritus Sancti auxilio tanquam